

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРО- УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У 1900-1914 РР.

ПЛАН

- Соціальне становище
- Адміністративний поділ
- Економічне становище
- Рух за реформу виборчої системи
- Піднесення українського національного руху
- Товариство «Січ»
- Товариство «Сокіл»
- Товариство «Пласт»
- Діяльність Андрея Шептицького

Соціальне становище

У другій половині XIX — на початку XX ст. західноукраїнські землі — Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпатська Україна перебували в складі Австро-Угорської імперії, яка належала до числа найреакційніших і найвідсталіших держав, де зберігалося багато залишків феодалізму, і передусім абсолютизм та поміщицьке землеволодіння.

Австро-угорський уряд перетворив західноукраїнські землі на колоніальні окраїни своєї імперії, аграрно-сировинний придаток до корінних західних провінцій.

Своєрідністю політики австрійських правлячих кіл було те, що вони для утримання в покорі всіх залежних національностей надавали одним з них привілеї і з їх допомогою гнобили інших, діючи за принципом «поділяй і пануй». Так, у Східній Галичині переваги й привілеї мали польські шляхтичі й капіталісти, на Північній Буковині — румунські, Закарпатті — угорські.

Отже, трудящі західноукраїнських земель зазнавали гніту й експлуатації як українських поміщиків і буржуазії, так і німецьких, польських, угорських, румунських, а також австрійської правлячої бюрократії.

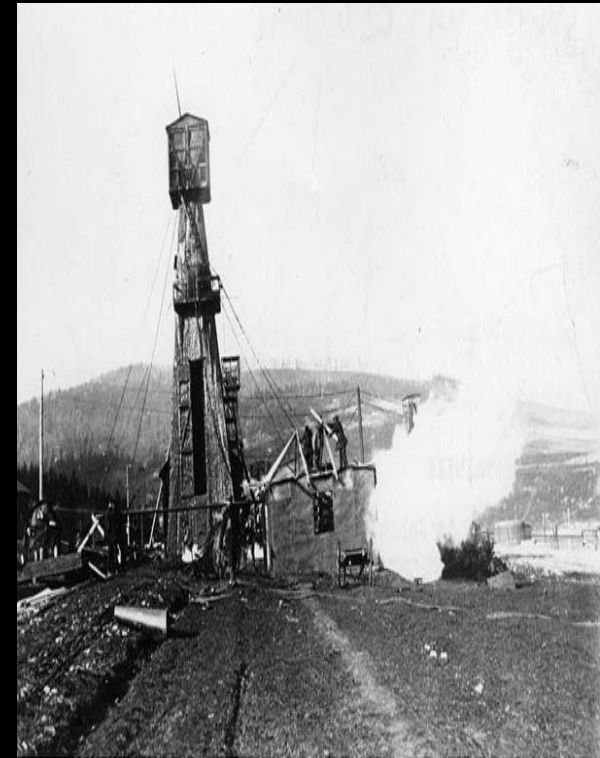
Адміністративний поділ

За адміністративною приналежністю західноукраїнські землі поділялися на дві частини: Східна Галичина і Буковина входили до складу Австрії, а Закарпаття — до складу Угорщини. Як і раніше, Східна Галичина, де переважало українське населення, була об'єднана з так званою Західною (польською) Галичиною (на захід від р. Сян) в єдиний «Коронний край» — «Королівство Галіції і Лодомерії». «Край» цей поділявся на повіти, яких у Східній Галичині налічувалося 50. Буковина, що мала 10 повітів, становила окрему адміністративну одиницю з центром у м. Чернівцях. Закарпатські землі в складі Угорщини склалися з чотирьох «русинських» (українських) жуп, або комітатів (областей): Ужанської, Берегівської, Угочанської і Марамороської. У Галичині на чолі всього управління стояв намісник, призначуваний, переважно з числа польських магнатів, імператором. Йому й належала вся адміністративна влада в краї. Повітами управляли старости, що підлягали намісникові. У Галичині, у Львові, й на Буковині, у м. Чернівцях, існували крайові сейми як органи місцевого самоврядування. Вони обиралися за куріальною системою, внаслідок чого в них переважали поміщики і буржуазія, причому в Галицькому сеймі — польські, в Буковинському — румунські та німецькі. До того ж функції крайових сеймів обмежувалися лише піклуванням про місцеві справи: торгівлю, освіту та ін. При цьому їх рішення могли здійснюватися тільки після затвердження імператором або відповідним австрійським міністерством.

економіка

Значними в Східній Галичині, на Закарпатті і Північній Буковині були поклади кам'яної і кухонної солі. Її видобуток зростав. Видобування солі було державною монополією. Хоч окремі галузі промисловості західноукраїнських земель і розвивалися, загалом ці землі залишалися відсталими землеробськими колоніями Австро-Угорської імперії. Промисловість мала переважно дрібний, кустарно-ремісницький характер. На всіх західноукраїнських землях налічувалося близько 700 фабрично-заводських, переважно дрібних, підприємств, в яких працювало 62—63 тис. робітників із 300 тис. робітників, зайнятих різними видами промислової діяльності. Решта — близько 240 тис. робітників — працювали в кустарних промислах, у маленьких ремісничих майстернях і дома. Про відсталість Західної України свідчить і низька енергоозброєність її економіки. Так, на Галичину, яка мала 28 % населення Австро-Угорщини, припадало лише 5,5 % усіх парових двигунів, що були в імперії. Невигідний для місцевої економіки характер мала й торгівля західноукраїнських земель. Вивозили в Австро-Угорщину, Німеччину та інші країни нафту, озокерит, сіль, худобу та різні сільськогосподарські продукти, довозили промислові товари: машини, металеві та різні текстильні й галантерейні вироби тощо. Отже, економічний розвиток західноукраїнських земель відбувався дуже повільно. Їх економіка залишалася відсталою.

Bundesarchiv, Bild 163-R00740
Foto: v. Ang. / 1909

Рух за реформу виборчої системи в західній Україні

Одним з ключових питань для західних українців наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. була виборча реформа, адже система курій жорстко обмежувала, участь українців у виборах., Українці домагалися справедливої системи представництва в місцевих сеймах та віденському парламенті, що мало б сприяти поліпшенню їхнього становища. Вони виступали за:

- розширення конституційних свобод.
- впровадження загального, рівного, прямого й таємного виборчого права.

Кампанія за виборчу реформу розпочалася в 90-ті роки 19 ст. Особливої інтенсивності цей рух набув у 1905-1906 рр. У Львові, Перемишлі, Чернівцях, Бродах, Коломиї, Стрию, Бориславі, Самборі та інших містах відбулися багатотисячні зібрання (віча), на яких:

- ухвалювалися рішення про необхідність запровадження справедливішої системи виборів.

У листопаді 1905 р. українці створили так званий Народний комітет у справі виборчої реформи, який очолили О. Романчук і К. Левицький. У січні 1906 р. цісар Франц Йосиф змушений був прийняти українську делегацію, від імені якої говорив митрополит Андрей Шентицький. У січні 1907 р. австрійський уряд проголосив нове положення про вибори до імперського парламенту. Того самого року в Австро-Угорщині . вперше було проведено вибори на основі загального й рівного виборчого права. Це сприяло активнішій участі українців у політичному житті!

Піднесення українського національного руху

На початку ХХ ст. український національно-визвольний рух в Австро - Угорщині різко посилюється, стає масовим. Українські політичні партії зосереджували зусилля переважно в двох основних напрямках. По - перше, боротьба за національну школу і вільний розвиток української мови. Головною тут стає вимога відкриття у Львові українського університету. Вперше її у 1899 р. висунули на своїх зборах українські студенти австрійських університетів. По - друге, боротьба за реформу виборчої системи. Особливо активною вона стає з 1905 р., коли на підтримку вимоги загального виборчого права проводяться масові збори, мітинги, які продовжувалися у 1906 - 1907 рр. 30 січня 1907 р. було видано указ імператора про запровадження нового виборчого закону, але він був несправедливим щодо представництва українського населення. Під час нових виборів 1907 р. австрійські власті вчиняли репресії щодо селян і допускали фальсифікацію результатів виборів. За це у 1908 р. Мирослав Сичінський вбив намісника Галичини графа Потоцького. У наступні роки боротьба за виборчу реформу посилюється і загострюється. У ці ж роки посилюється робітничий та селянський рухи, виступи студентів. Напередодні першої світової війни, щоб заручитися підтримкою українців, австрійський уряд йде на поступки. На початку 1914 р. він обіцяє відкрити у Львові український університет і реформувати виборчу систему з наданням українцям однієї третини місць в парламенті. За це українські діячі заявили, що у разі війни з Росією вони підтримають Австро - Угорщину. У 1912 р. у Львові відбувся крайовий з'їзд „Соколів" і „Січей", які заявили про готовність воювати з Росією за державну незалежність України.

Культурно спортивна організація

– «Січ»

5 травня 1900 року було засновано пожежне товариство «Січ». Засновником «Січі» був відомий галицький адвокат, один із провідних діячів радикальної партії К.Трильовський. Започаткував утворення товариства в 1868 році студенти-українці, котрі навчались у Відні. Першим головою віденської «Січі» був Наталь Вахнянин, який у тому ж 1868 році став співзасновником товариства «Просвіта» у Львові. У віденській «Січі» сформувалися видатні в майбутньому особистості, котрі стали її почесними членами: Юліан Целевич, Мирон Зарицький, Євген Петрушевич, і ряд інших галицьких діячів. Почесними членами віденської «Січі» також були Михайло Драгоманов, Іван Франко, Віденська «Січ» дала поштовх до проведення першого з'їзду галицької та буковинської молоді, що відбувся 17 вересня 1880 року в покутському місті Коломиї за участю всіх тодішніх студентських організацій («Академічний кружок», «Дружній лихвар» у Львові, «Союз» у Чернівцях і «Січ» у Відні). Керував з'їздом тодішній голова віденської «Січі» Ярослав Окуневський. Другий з'їзд відбувся також у Коломиї в 1884 році. Після 1900 року на Галичині швидко розросталася мережа руханково-пожежних товариств – «Січей» і «Соколів», у яких українська молодь училася відваги та дисципліни, так виникла у молоді потреба організуватись у товариства для вивчення військової справи. Був створений Український січовий союз, першим його головою став Кирило Трильовський. У 1901 році в Коломиї на вічі «Січі» в міському парку був разом із К. Трильовським автор праці «Самостійна Україна» Микола Міхновський.

Кирило Трильовський в січовому одязі

Товариство «Сокіл» (Falke)

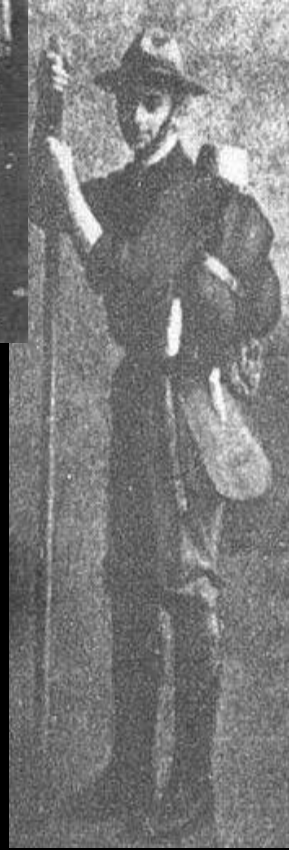
Український "Сокіл" з'явився 11 лютого 1894 у Львові (Польське спортивне Товариство "Сокіл" у Львові - 1867; до нього належали і деякі український). Статут "Сокіл" взорувався на чеському статуті "Сокіл", територією діяльності були Галичина і Буковина. Перший голова Василь Нагірний (до 1900), справник - Володимир Лаврівський (обидва піонери Сокільського руху). Метою товариства "Сокіл" - виховувати в українському народі єдність, народну силу і почуття честі шляхом збереження фізкультури, а разом з тим витривалість, рухливість, розуміння праці в загальній групі, дисципліну. За ініціативою А. Будзиновського "Сокіл", поруч рухливі і змагань, присвятив увагу пожежній справі (до 1932), подорожей, а також фехтування, "наколесництву" - велосипедному спорту, з 1912 - вправам у стрільбі. Великі заслуги для розвитку "Сокіл" поклав

І. Боберський, з 1901 - керівник учительського гуртка "Сокіл", 1908 - 14 гол. "Сокіл". Тоді ж "Сокіл" поширив свою діяльність на всю Галичину: по містах виникли переважно зарядка філії "Сокіл" (перший заснований в 1902 Станіславі), в селах - спортивне-пожежні філії (також: "гнізда") під назвами "Січ" або "Сокіл" (вибір назви залишався за засновниками філій).

І. Боберський

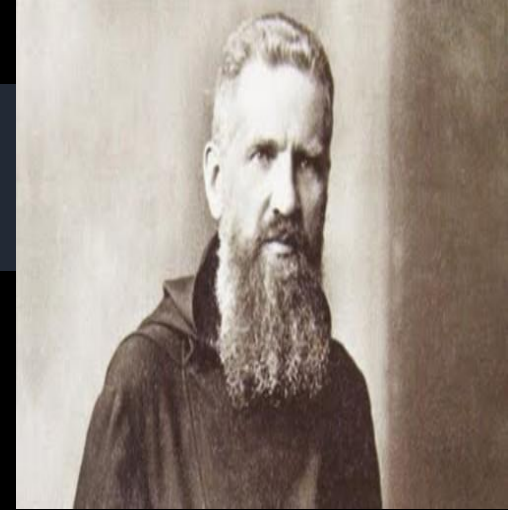
Товариство «Пласт»

Пласт – українська скаутська організація. Метою Пласту є сприяти всебічному, патріотичному вихованню та самовихованню української молоді на засадах християнської моралі. Будучи неполітичною і позаконфесійною організацією, Пласт виховує молодь на свідомих, відповідальних і повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільноти, провідників суспільства. Пласт був створений у 1911 році, невдовзі після заснування скаутського руху Робертом Бейден-Пауелом в 1907 р. , а вже 12 квітня 1912 року у Львові пластуни склали першу Пластову присягу. Серед засновників організації були д-р. Олександр Тисовський, Петро Франко Іван Чмола. В основі назви "Пласт" лежить відповідник англійського Scout (розвідник), взятий за прикладом пластунів - Для досягнення виховних цілей Пласт застосовує власну унікальну методику виховання, основні принципи якої полягають у добровільності членства в організації, вихованні і навчанні через гру та працю, поступовій програмі занять і випробувань, гуртковій системі самоорганізації, заохоченні ініціативи і самоврядування, пізнанні природи і житті серед природи, підтримці спеціальних зацікавлень і здібностей дітей та молоді. На відміну від більшості скаутських організацій світу, де членство завершується із досягненням 25-ліття, членство в Пласті є пожиттєвим.

Андрей Шептицький

Загальна позиція митрополита у політичних справах: закликає духовенство не втручатися в політику і сам подає приклад; як галицький митрополит він був депутатом Віденського парламенту і галицького сейму . підтримував діяльність українських культурно-просвітницьких товариств «Просвіта», «Рідна школа», «Сільський господар». Засновує Український Національний Музей . Завдяки Шептицького у музеї зібрано одну з найбільших у Європі збірок іконопису. клопотанням до чеського уряду врятував українську господарську академію в Подєбрадах. Андрей Шептицький був ініціатором і засновником Земельного банку у Львові (1910). На кошти митрополита придбано будівлю, в якій розмістилася художня школа Олекси Новаківського. Він також надавав стипендії молодим українським митцям для здобуття художньої освіти у навчальних закладах Європи. Шептицьким заснована Львівська Богословська Академія . Під час Першої світової війни, коли після Галицької битви Львів був зайнятий російськими військами, Шептицький залишився у Львові та 19 вересня 1914 був арештований російською військовою владою . Був висланий углиб Російської імперії. Перебував на засланні у "почесному" ув'язненні в Спасо-Євфимієвському монастирі в Суздалі. Незабаром після Лютневої революції звільнений тимчасовим урядом.

Андрей
Шептицький

ВИСНОВКИ

Висновком можна вважати відродження патріотичного руху на теренах Австро – Угорської імперії заснування різноманітних військових товариств таких як «Січ» «Сокіл» «Пласт» які згодом стануть на захист своєї Вітчизни і на захист новоствореної держави ЗУНР також важливо відмітити діяльність таких людей як митрополит Андрей Шептицький .Іван Боберський . Кирило Трильовський .та ін.також потягом до демократичних свобод стає боротьба за виборче право .Проте є і негативні сторони такі як імперська політика спрямована на використання природних і людських ресурсів краю що гальмувало суспільний і економічний розвиток .